

УДК 343.98

ТИПОВІ СЛІДЧІ СИТУАЦІЇ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ УБИВСТВ ІЗ ХУЛІГАНСЬКИХ МОТИВІВ

Рінат БІЧУРІН,

ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ

SUMMARY

In the article, based on the analysis of special literature, investigative and judicial practices, typical investigative situations of initial stage of investigations of homicides by hooligan motives were highlighted. It was noted that the forming up of effective recommendations for investigation of this category of crime is possible only on the basis of the situational approach. This makes it possible to develop the most specific algorithms of investigative actions. As a criterion of typing of investigative situations the information component, namely, the existence and nature of the information on the main circumstances of the crime is proposed to use. There were suggested investigative algorithms of actions aimed at resolving the tasks of the pre-trial investigation in the criminal proceedings in this category of crimes according to each situation. There were also paid attention to the necessity of the organization and conduct of tactical operations for the arrest of the offender and establishing the identity of an unidentified corpse.

Key words: murder, hooligan motive, criminalistic methods, method of murder investigation.

АНОТАЦІЯ

У статті на підставі аналізу спеціальної літератури, слідчої та судової практики виділено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисних вбивств із хуліганських мотивів. Зазначено, що побудова ефективних рекомендацій з розслідування даної категорії злочинів є можливою лише з урахуванням ситуаційного підходу. Це дає можливість розробити найбільш конкретні алгоритми дій слідчого. Як критерій типізації слідчих ситуацій запропоновано використовувати інформаційний компонент, а саме наявність і характер інформації про основні обставини злочину. Відповідно до кожної ситуації виділено алгоритми дій слідчого, спрямовані на вирішення завдань органу досудового розслідування у кримінальному провадженні за зазначеною категорією злочинів. Автор звертає увагу на необхідність організації та проведення тактичних операцій, спрямованих на затримання злочинця і встановлення особи невідомого трупа.

Ключові слова: умисне вбивство, хуліганський мотив убивства, криміналістична методика, слідча ситуація, методика розслідування вбивств.

Постановка проблеми. У сучасних умовах докорінного реформування кримінального процесу України значної трансформації набуває діяльність органів досудового розслідування. Крім того, економічна криза, тривала антитерористична операція на сході та політична нестабільність у державі в цілому мають наслідком зростання тяжких злочинів проти життя та здоров'я особи, у тому числі умисних убивств. Отже, перед органами правопорядку постають завдання щодо підвищення ефективності протидії різним категоріям злочинів. При цьому наука криміналістика має забезпечувати слідчих сучасними та якісними рекомендаціями з питань розслідування таких небезпечних злочинів, як умисні вбивства. Однією з окремих криміналістичних методик, що потребують невідкладного розроблення та впровадження в практику, є методика розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів, яка до цього часу залишається неформованою.

Аналіз останніх досліджень. Питанням розслідування вбивств у криміналістичній літературі традиційно приділяється значна увага. Окремі наукові дослідження цих проблем проводились українськими вченими В.П. Колмаковим, В.О. Коноваловою, О.М. Алексійчук, О.О. Андрєєвим, І.Ф. Борисенком, В.І. Бояровим, В.Я. Горбачевським, С.Ф. Здоровком, А.В. Іваницею, В.В. Польшиковим, О.С. Саїнчим, В.В. Семеновим, В.Л. Синчуком, А.М. Чорним та іншими. У результаті сформовано низку ґрунтовних рекомендацій як загального характеру, так і щодо окремих аспектів досудового розслідування вбивств. При цьому у структурі кожної окремої криміналістичної методики розслідування вбивств

чимало уваги приділено алгоритмізації роботи слідчого в типових слідчих ситуаціях. Проте наявні наукові досягнення щодо ситуаційного підходу до формування методико-криміналістичних рекомендацій не враховують специфіки розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів, тому потребують відповідного удосконалення.

Метою статті є виокремлення на підставі аналізу наукових публікацій та слідчої практики типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів і відповідних алгоритмів дій слідчого.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, у сучасному розумінні побудова рекомендацій з досудового розслідування певних видів і груп злочинів на певних етапах має ґрунтуватись на ситуаційному підході. Це дає можливість розробити найбільш конкретні системи дій слідчого, врахувавши найважливіші фактори, що впливають на формування слідчої ситуації. Типізація слідчих ситуацій в окремих криміналістичних методиках досить давно й ефективно застосовується дослідниками.

У спеціальній літературі ґрунтовно досліджено криміналістичну теорію слідчих ситуацій. Незважаючи на різноманіття думок учених щодо поняття слідчої ситуації, можна з упевненістю стверджувати, що зазначена категорія міцно увійшла в арсенал науки. Зокрема, саме вона виступає підставою для формування рекомендацій для слідчого щодо порядку дій на відповідному етапі розслідування. Як вірно зазначає В.М. Шевчук, для оптимізації процесу розслідування особливого значення набуває ситуаційний підхід, який дає можливість використовувати в слідчій діяльності інформацію узагальненого

характеру, адекватну для вибору й адаптації типових тактичних рішень, що забезпечують оптимальне провадження по кримінальній справі. При цьому слідча ситуація постійно здійснює певний управлінський вплив на тактичні засоби у кримінальному провадженні [1, с. 149].

Щодо поняття слідчої ситуації в науковій літературі превалюють два основних підходи.

Перший полягає в широкому визначенні цієї категорії. Відповідно до нього слідча ситуація – це сукупність умов, у яких зараз здійснюється розслідування [2, с. 91]. Таке визначення найбільш точно відображає етимологічний зміст відповідного терміну. Проте воно стосується конкретної слідчої ситуації в кожному кримінальному провадженні і не дає можливості типізувати їх, адже складається з багатьох компонентів, повністю врахувати які в окремій методиці розслідування неможливо.

Прихильники більш вузького підходу обирають тільки деякі елементи слідчої ситуації, роблячи таким чином спробу виокремити головний компонент. При цьому слід враховувати, що основними факторами, які формують слідчу ситуацію і визначають зміст подальшої діяльності слідчого, є компоненти інформаційного характеру [3, с. 31]. Отже, саме інформаційні фактори (елементи) притаманні слідчим ситуаціям у більшості проваджень щодо певних різновидів злочинів, що дає можливість визначити типову слідчу ситуацію.

На думку А.Ф. Волобуєва, типова слідча ситуація – це сукупність інформації (доказів та інших відомостей), яка найбільш характерна для певного етапу розслідування за кримінальними справами окремих категорій [4, с. 169].

Таким чином, в окремій криміналістичній методиці розслідування досліджуються саме типові слідчі ситуації та надаються рекомендації щодо алгоритмів дій слідчого щодо них.

Для створення рекомендацій щодо розслідування умисних вбивств із хуліганських мотивів особливий інтерес мають напрацювання науковців щодо ситуаційного підходу в загальних методиках розслідування вбивств, а також хуліганства через певну схожість обставин цих злочинів. Література з цих питань досить чисельна. Тому розглянемо лише основні, найбільш ґрунтовні та типові підходи.

Під час формування методик розслідування вбивств ученими висловлено різні думки щодо виокремлення типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування. При цьому як критерій типізації переважно обирається інформаційний компонент, характер відомостей про певні елементи криміналістичної характеристики злочину. Як відзначив О.С. Саїнчин, зміст слідчої ситуації становлять: 1) наявні та зібрані докази; 2) інша інформація, що має значення для справи; 3) дані про джерела отримання цієї інформації [5, с. 50].

А.Ф. Волобуєв виділяє типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств залежно від підстави для початку кримінального провадження: 1) у зв'язку з виявленням трупа з ознаками насильницької смерті; 2) у зв'язку з виявленням частин трупа; 3) у зв'язку з заявою про зникнення людини за обставин, які вказують на можливість її вбивства [6, с. 401–403]. Такий підхід є найбільш загальним, універсальним для методики розслідування вбивств. Але для розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів найбільш характерним є початок кримінального провадження у зв'язку з виявленням трупа. Тому в цьому випадку необхідна більша конкретизація підстав типізації слідчих ситуацій.

В.О. Коновалова та М.В. Капустіна найбільш типовими слідчими ситуаціями розслідування вбивств вважають такі:

1) встановлено особу жертви, слідчий має дані про особу злочинця, вбивство вчинено в умовах очевидності;

2) встановлено особу жертви, але відомості про особу злочинця відсутні;

3) відомості про жертву вбивства та особу вбивці відсутні [7, с. 437–438].

У цьому випадку ключовою підставою типізації слідчих ситуацій обрано наявність інформації про особу вбивці та жертви вбивства. Водночас в інших наукових джерелах інформаційний компонент слідчої ситуації доповнюється іншими обставинами події злочину.

Так, наприклад, В.Л. Синчук виокремлює наступні типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств за наявності трупа на підставі повноти інформації про окремі елементи механізму злочину: а) є відомості про місце, час, знаряддя, обстановку, спосіб злочину, особу жертви та злочинця; б) є відомості про всі зазначені елементи, крім мотиву вбивства; в) невідома особа злочинця; г) не встановлено особу потерпілого, бракує відомостей про особу злочинця та мотив убивства [8, с. 31]. Тобто науковець включає до змісту слідчої ситуації не тільки дані про вбивцю та його жертву, а й деякі інші елементи криміналістичної характеристики (місце, час, мотив злочину тощо). Це дозволяє більш конкретизувати слідчі ситуації. При цьому, на наш погляд, слід визнати, що автором досить вдало як один із ключових компонентів, крім традиційних осіб злочинця та жертви, обрано мотив убивства, адже після виявлення трупа на початку розслідування не завжди відомо, з якої причини його було вбито. У цьому сенсі слід підкреслити, що для вбивств із хуліганських мотивів характерною є зовні безпричинна поведінка зловмисника, спрямована на позбавлення життя постраждалого, використання незначного приводу для агресії та жорстокості. Проте в методиці розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів доцільно вести мову про ситуації, коли є дані про вказаний мотив злочину, тому слід обрати інший підхід до типізації слідчих ситуацій.

Зважаючи на складність проблеми, І.І. Когутич вважає найбільш оптимальним поділ типових слідчих ситуацій в методиці розслідування вбивств на підставі комплексного підходу залежно, з одного боку, від виду обставин вчинення вбивства та характеру й обсягу інформації про нього, а з другого – від засобів і процесуально-тактичних можливостей самого слідчого на початковому етапі розслідування. За таким критерієм дослідник виокремлює:

1) групу ситуацій, головними ознаками яких є очевидний характер убивства, наявність/відсутність підозрюваного та його ставлення до інкримінованого діяння, а також інформація про особу жертви;

2) групу ситуацій, головними ознаками яких передусім є, з одного боку, неочевидний, детермінований обстановкою чи, навпаки, детермінуючий обстановку характер убивства, а з другого боку, інформація про особу жертви [9, с. 238–247].

Таке бачення системи можливих типових слідчих ситуацій розслідування вбивств, безумовно, суттєво збагачує арсенал криміналістичної науки в цьому напрямку. Проте запропоноване науковцем включення до характеристики певних ситуацій, крім об'єктивних даних щодо обставин злочину, ще й ставлення підозрюваного до інкримінованих йому дій (визнає вину повністю, частково або не визнає), на нашу думку, було б більш доцільним не на початковому, а на наступному етапі розслідування, коли вже проведені початкові слідчі (розшукові) дії та дійсно є можливість обґрунтовано ставити в провину підозрюваному певні дії.

Г.А. Грунічева виокремлює такі слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств при виявленні трупа:

1) вбивство відкрите, вчинене в умовах очевидності;

2) вбивство тасмне, вчинене без свідків (або вони не встановлені на початковому етапі розслідування);

3) вбивство тасмне, вчинене без свідків; слідчій має інформацію про особу вбитого; спосіб убивства й особа злочинця невідомі;

4) вбивство тасмне, труп не впізнано, або пошкодження роблять ускладненим впізнання трупа за ознаками зовнішності [10, с. 3].

На нашу думку, цей підхід можна дещо розширити. Зокрема, особа вірогідного вбивці може бути відома, але він може бути як затриманим, так і переховуватись, що суттєво впливає на алгоритми дій слідчого.

Щодо хуліганства, то традиційним вважається виокремлення таких типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування:

1) особу, яка вчинила хуліганські дії, затримано на місці події; відомий потерпілий, є свідки, очевидці та наявні матеріальні сліди кримінально-караного діяння;

2) особа, яка вчинила хуліганські дії, зникла з місця події і відома лише за ознаками зовнішності;

3) знайдено сліди хуліганських дій, злочинець невідомий, свідків немає;

4) хуліганські дії було вчинено в минулому: відомі потерпілий і підозрюваний [11, с. 105].

Тобто в цьому випадку як ключовий обирається знову ж таки інформаційний компонент, а саме передусім наявність і характер відомостей про підозрюваного.

Отже, аналіз вищевказаних та інших підходів до типізації слідчих ситуацій початкового етапу розслідування вбивств із хуліганства дозволяє дійти до висновку про те, що окремі напрацювання з цього приводу можуть бути використані для визначення типових слідчих ситуацій в окремій методиці розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів. Враховуючи проведене нами узагальнення слідчої та судової практики, вважаємо доцільним виділити такі типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування зазначеної категорії злочинів.

Ситуація 1. Відомі основні обставини вбивства: особа жертви, особа вбивці, місце, час, спосіб злочину тощо, підозрюваний був затриманий на місці події.

Ця слідча ситуація є найбільш сприятливою для розслідування. Вона характерна для випадків убивств із хуліганських мотивів, учинених у громадських місцях (в барах, кафе, на вулиці тощо), коли зловмисника затримують безпосередньо на місці скоєння злочину очевидці або поліцейські, що прибувають за викликом. Таким чином, уже на початку розслідування не тільки є конкретна особа, на яку вказують як на вбивцю, а й в цілому ясною є картина злочину.

У такій ситуації доцільно висувати та перевіряти такі версії стосовно характеру події в цілому:

1) мало місце умисне вбивство з хуліганських мотивів за обставин, на які вказує картина події;

2) мав місце інший злочин: умисне вбивство з інших мотивів; хуліганство і вбивство з необережності; хуліганство і нещасний випадок тощо.

Важливо пам'ятати і про необхідність висування та перевірки версії про причетність затриманої особи до вбивства і контрверсії про вчинення злочину іншою особою (особами).

Алгоритм дій слідчого в даній ситуації полягає у здійсненні таких слідчих (розшукових) та інших дій:

1) огляд місця події та огляд трупа;

2) освідкування підозрюваного;

3) його особистий обшук і вилучення речей (одягу, особистих предметів), що можуть містити сліди злочину, мати значення для кримінального провадження;

4) допит підозрюваного;

5) допит свідків;

6) огляд вилучених речей і документів;

7) призначення судово-медичної та інших судових експертиз за виявленими матеріальними слідами.

Ситуація 2. Відомі основні обставини вбивства: особа жертви, особа вбивці, місце, час, спосіб злочину тощо, проте підозрюваний втік і переховується.

Відмінністю даної ситуації від попередньої є відсутність на початку розслідування підозрюваного, оскільки йому вдалось схватитись від правоохоронців. Проте його особистість відома зі слів очевидців, знайомих з ним. У такому випадку, крім наведених вище слідчих версій, обов'язково слід перевірити припущення про свідому обмову зниклої особи з метою перекладення на неї вини за вбивство, вчинене іншою особою, або добросовісну помилку очевидців.

У цій ситуації на перший план виходить завдання щодо виявлення місцезнаходження та затримання підозрюваного. Для цього треба організувати і провести тактичну операцію «Затримання підозрюваного», яка може включати: організацію переслідування злочинця «за гарячими слідами»; огляд місця події; допити свідків (очевидців); збирання інформації про особу підозрюваного, негласні слідчі (розшукові) дії та інші заходи щодо встановлення місця її можливого знаходження; визначення місця і часу затримання підозрюваного; проведення спеціальної операції з фізичного захоплення підозрюваного; затримання в порядку ст. 208 Кримінально-процесуального кодексу (далі – КПК) України та особистий обшук затриманого; освідкування підозрюваного; допит підозрюваного; пред'явлення підозрюваного для впізнання очевидцям тощо [12, с. 198]. Також проводяться ті ж слідчі (розшукові) дії, що й у першій ситуації.

Ситуація 3. Відомі основні обставини вбивства: особа жертви, місце, час, спосіб злочину тощо, вбивство мало місце під час групової бійки, є кілька її учасників, проте конкретний підозрюваний (підозрювані) не встановлений.

У цьому випадку специфіку слідчої ситуації визначають суперечливі дані щодо особи вбивці через груповий характер події, у ході якої було заподіяно смерть людині. Усі учасники бійки заперечують свою причетність до вбивства, іноді перекладають вину один на одного. У такому разі важливим завданням слідчого є виявлення безпосереднього виконавця (спільників) злочину. При цьому важливо пам'ятати про зміст п. 6 ч. 2 ст. 87 КПК України, яка визнає істотним порушенням прав людини та основоположних свобод отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні. Тобто слідчому треба спрогнозувати, яких учасників бійки можливо доведеться визнати підозрюваними. Це виявляється не завжди можливим. Тракування вищевказаної норми потребує ґрунтовного опрацювання, а можливо, сама вона має бути уточнена шляхом внесення змін і доповнень до КПК України.

У цілому ж алгоритм дій слідчого в цій ситуації складається з:

1) огляду місця події та огляду трупа;

2) допиту свідків;

3) освідкування осіб, що брали участь у бійці, вилучення у них одягу, взуття та інших предметів, на яких можуть міститись сліди злочину;

4) огляду вилучених предметів і документів;

5) допиту підозрюваних;

6) одночасних допитів осіб, у показаннях яких є суперечності;

7) призначення судово-медичної та інших судових експертиз за виявленими слідами;

8) проведення слідчих експериментів.

Ситуація 4. Відомі особа жертви, місце, час і спосіб злочину, проте невідома особа вбивці.

Ця ситуація складається переважно у випадках умисних убивств із хуліганських мотивів, учинених однією особою або групою осіб при раптовому нападі на жертву на вулиці чи у місцях відпочинку в нічний чи вечірній час, у малолюдних місцях. Після вчинення злочину зловмиснику вдається зникнути з місця події.

Науковці і практики досить давно підмітили, що виявлення трупа на вулиці або в іншому громадському місці, нетверезий стан потерпілого за відсутності ознак пограбування може дати підставу для висунення версії про вбивство з хуліганських мотивів або у бійці [13, с. 95].

Алгоритм дій слідчого в даній ситуації є таким:

- 1) огляд місця події та огляд трупа;
- 2) встановлення та допити свідків;
- 3) з'ясування (за можливістю) ознак зовнішності підозрюваного та життя заходів щодо організації пошуку злочинця за цими ознаками;
- 4) з'ясування, чи не заволоділи нападники особистими речами жертви, якщо так, то якими саме, і життя заходів щодо пошуку привласненого майна (мобільного телефону, предметів одягу, ювелірних виробів тощо);
- 5) проведення негласних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення злочинця;
- 6) перевірка виявлених слідів можливого злочинця за криміналістичними обліками, призначення судово-медичної та інших необхідних судових експертиз.

Ситуація 5. Відомі місце, час і спосіб злочину, проте невідома особа вбивці та не встановлена особа жертви.

На відміну від попередньої слідчої ситуації, у такому випадку на початку кримінального провадження не вдається швидко встановити особу потерпілого. Це є особливо характерним для вбивств осіб без постійного місця проживання, у яких відсутні документи, що посвідчують особу. Отже, для даної ситуації, крім слідчих (розшукових) та інших дій, характерних для попередньої типової слідчої ситуації, актуальності набуває тактична операція «Атрибуція трупа», яка досить детально висвітлена в науковій літературі [14–15]. Її завданнями є не тільки ідентифікація невпізнаного трупа, а й встановлення деталей поведінки постраждалого, зокрема, віктимологічного аспекту, що є досить характерним для цієї категорії злочинів.

Для вирішення цих завдань доцільно проводити:

- 1) детальний огляд трупа, його одягу;
- 2) дактилоскопіювання трупа;
- 3) відібрання зразків біологічного характеру;
- 4) впізнавальну фотозйомку трупа;
- 5) пред'явлення трупа для впізнання;
- 6) використання допомоги засобів масової інформації;
- 7) використання криміналістичних обліків;
- 8) призначення судово-медичної, судової молекулярно-генетичної та інших експертиз.

Важливе значення в цій ситуації має відпрацювання оперативними працівниками осіб без постійного місця проживання, що перебувають у цьому районі, оскільки є ймовірність знаходження серед них не тільки очевидців злочину, а й убивці.

Все більш суттєвого значення для встановлення невідомих обставин умисних убивств набувають негласні (слідчі) розшукові дії. Передбачення цього інституту в кримінальному процесуальному законодавстві України дало можливість вирішити питання щодо легалізації відомостей, одержаних під час оперативно-розшукової діяльності [16, с. 340]. Як вірно зазначає Р.Л. Степанюк, зараз є нагальною потреба у впровадженні в окремі криміналістичні методики рекомендацій щодо особливостей тактики негласних слідчих (розшукових) дій. Для

цього доцільно інтегрувати в криміналістику та розвивати відповідні досягнення науки оперативно-розшукової діяльності [17, с. 36]. Щодо розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів, то слід зазначити, що в ситуації дефіциту інформації про особу злочинця та потерпілого можуть бути ефективними такі негласні слідчі (розшукові) дії, як установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль місця тощо.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що типізація слідчих ситуацій початкового етапу розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів має здійснюватися передусім на підставі інформаційного компонента, а саме наявності відомостей про окремі обставини злочину. У цьому зв'язку можна виділити такі типові слідчі ситуації:

- 1) відомі основні обставини вбивства: особа жертви, особа вбивці, місце, час, спосіб злочину тощо, підозрюваний був затриманий на місці події;
- 2) відомі основні обставини вбивства: особа жертви, особа вбивці, місце, час, спосіб злочину тощо, проте підозрюваний втік і переховується;
- 3) відомі основні обставини вбивства: особа жертви, місце, час, спосіб злочину тощо, вбивство мало місце під час групової бійки, є кілька її учасників, проте конкретний підозрюваний (підозрювані) не встановлений;
- 4) відомі особа жертви, місце, час і спосіб злочину, проте невідома особа вбивці;
- 5) відомі місце, час і спосіб злочину, проте невідома особа вбивці та не встановлена особа жертви.

Відповідно до ситуації обираються алгоритми дій слідчого, у тому числі й тактичні операції.

Подальше удосконалення змісту виділених типових слідчих ситуацій і рекомендацій щодо засобів вирішення завдань органу досудового розслідування в кожній з них є перспективними напрямками подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури:

1. Шевчук В. М. Слідча ситуація: поняття, структура, види та їх значення для оптимізації розслідування злочинів / В.М. Шевчук // Юридичний електронний науковий журнал. – 2014. – № 1. – С. 146–150. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lsej.org.ua>.
2. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории – к практике / Р.С. Белкин. – М. : Юрид. лит., 1988. – 304 с.
3. Лукьянчиков Е.Д. Тактические основы расследования преступлений : [учебное пособие] / Е.Д. Лукьянчиков, В.С. Кузьмичев. – Киев : КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1989. – 48 с.
4. Волобуев А.Ф. Проблемы методики расследования краданий майна в сфере предпринимательства : [монография] / А.Ф. Волобуев. – Харьков : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 336 с.
5. Саинчин О.С. Типові слідчі ситуації та алгоритми дій в методиці розслідування серійних вбивств / О.С. Саинчин // Актуальні проблеми держави і права : зб. наукових праць / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.) та ін.; відп. за вип. Ю.М. Оборотов. – Одеса : Юридична література, 2007. – С. 49–56.
6. Криміналістика : [підруч.] / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2011. – 666 с.
7. Криміналістика : [підруч.] / [В. Ю. Шепітько, В. О. Ковалова, В. А. Журавель та ін.]; за ред. В.Ю. Шепітька. – 5-те вид. перероб. та допов. – К. : Ін Юре, 2016. – 640 с.
8. Синчук В.Л. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення : [монография] / В.Л. Синчук; за ред. д-ра юрид. наук, проф. В.А. Журавля. – Х. : Харків юридичний, 2005. – 288 с.

9. Когутич І.І. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств та обумовлені ними алгоритми дій слідчого / І.І. Когутич // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2013. – Вип. 1. – С. 233–247.

10. Груничева Г.А. Следственные ситуации и версии начального этапа расследования убийств при обнаружении трупа / Г.А. Груничева // Российский следователь: науч.-практ. и информ. изд. / Всерос. науч.-исследоват. ин-т МВД РФ, Науч.-исследоват. ин-т проблем укрепления законности и правопорядка Генер. прокуратуры РФ. – 2008. – № 16. – С. 2–4.

11. Єфімов М.М. Криміналістична характеристика та особливості розслідування хуліганства : дис. ... канд. юрид. наук ; спец. 12.00.09 / М. М. Єфімов. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – 243 с.

12. Бічурін Р.Х. Типові тактичні операції під час розслідування умисних убивств із хуліганських мотивів / Бічурін Р.Х. // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренко. – 2015. – № 4. – С. 194–200.

13. Авдеев М.И. Руководство по расследованию убийств / М.И. Авдеев, С. В. Бородин, Л. Г. Видонов и др. – М. : Юрид. лит., 1977. – 398 с.

14. Шиканов В.И. Информация к тактической операции «Атрибуция трупа» / В.И. Шиканов. – Иркутск : Изд-во Иркутск. ун-та, 1975. – 182 с.

15. Алымов Д.В. Теоретические и практические проблемы производства тактической операции «Атрибуция трупа» на первоначальном этапе расследования : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика ; оперативно-розыскная деятельность» / Д.В. Алымов. – М., 2011. – 22 с.

16. Тагієв С.Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України : [монографія] / С.Р. Тагієв. – К. : ВД «Дакор», 2015. – 440 с.

17. Степанюк Р.Л. Тенденції розвитку криміналістичної методики / Р.Л. Степанюк // Теоретичні аспекти організації досудового розслідування : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 4 грудня 2015 р.). – Х. : ХНУВС, 2015. – С. 33–36.